

Кучера Т.М.,

викладач кафедри філософії
Харківського національного медичного університету;

Печенікова Л.М.,

викладач кафедри української мови та літератури
Київського національного економічного університету
ім. Вадима Гетьмана

МОВНА ПОЛІТИКА У СУЧАСНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

У статті проаналізовано вплив глобалізації на сучасні мовні процеси. Зазначено, що мовна політика потребує змін відповідно до соціальних запитів сьогодення, захисту демократичних цінностей та збереження унікальних рис народу.

Ключові слова: глобалізація, індивідуалізація, етнічна мобілізація, ідентичність.

The article analyzes the impact of globalization on modern language processes. It indicates that language policy requires changes according to the social challenges nowadays, protection of democratic values and keeping unique features of people.

Key words: globalization, individualization, ethnic mobilization, identity.

У контексті сьогоденних процесів глобалізації роль мови в державотворенні та роль держави у розвитку мови набувають вагомого значення. На нашу думку, виявлення чинників взаємодії у функціонуванні мови і держави сприятиме визначенню напрямів формування й реалізації мовної політики, яка, в свою чергу, має задовольняти потреби української держави та суспільства. При цьому потрібно розуміти, що аналіз проблеми мовної політики в умовах глобалізації передбачає визначення глобалізації як нового типу суспільного розвитку, що видозмінює структуру сучасного світу і формує таку геостратегічну реальність, яка визначена утвердженням новітніх ціннісно-сміслових координат, модернізацією соціальної, політичної, економічної, культурної, освітньої та державно-управлінської систем.

Виклики та ризики, пов'язані з глобалізацією, створюють такі форми суспільної організації, які витісняють нації і держави на пе-

риферію нового світового порядку, змінюючи динаміку і структуру відтворення культурних процесів різних країн сучасного світу.

З. Бауман наголошує: «Глобалізація роз'єднує не менше, ніж об'єднує, вона роз'єднує об'єднуючи — розколи відбуваються з тих самих причин, що й зростання одноманітності світу. Паралельно до того процесу планетарного масштабу, який виник у бізнесі, торгівлі й потоках інформації, рухається процес «локалізації», закріплення простору. Те, що одним видається глобалізацією, для інших обертається локалізацією; для одних — це провісник нової свободи, для інших — несподіваний і жорстокий удар долі». Таким чином, слід розуміти, що глобалізація — це нелінійний процес, який неоднозначно впливає на суспільний розвиток і супроводжується драматичними змінами у соціальній, економічній, політичній, культурній, освітній, мовній сферах.

Вияв самої державності прямо залежить від історичних, економічних, етнічних факторів, зокрема, й менталітету народу. Функціонування, піднесення та розквіт мови залежить від моделі держави та стану суспільства. Суспільство не може існувати без мови, однак і мова, будучи соціальним явищем, не існує поза суспільством.

Розглядаючи мовну політику в сучасних глобалізаційних процесах, варто проаналізувати те проблемне коло, в контексті якого розглядаються глобалізація, індивідуалізація, етнічна мобілізація, ідентичність. Аналізом глобалізаційних процесів та дослідженням їх впливу на різні сфери життєдіяльності українського соціуму займалися В. Андрущенко, О. Бочковський, С. Вовканич, В. Воронкова, С. Єрмоленко, В. Кремень, С. Попов, С. Чемеркін та інші вітчизняні учені.

На думку науковців, розвиток мови відбувається за об'єктивними законами, однак головним для неї є зовнішній чинник — суспільно-політичний розвиток соціуму. Мова відображає потенціал людей на етапі постановки і розв'язання універсальних проблем буття, характеризується загальними параметрами і властивостями реальності. Вивчаючи мову, можна вивчати реальну картину світу, самобутність і культуру певного народу. Відтак суспільство не тільки коригує зміни в мові, але й є умовою його існування або зникнення. Народ — це творець і носій мови. Тому мова «живе» стільки, скільки існує певний етнос, зникає народ — зникає і мова, а це може статися

у випадку втрати державою незалежності, асиміляції до панівної нації у багатомовній державі чи внаслідок фізичного винищення народу.

Національна мова і національна державність взаємозалежні, оскільки символом і ознакою державності народу є державність мови. Будь-яка діяльність людини у соціумі базується на комунікації.

Мовна політика взаємопов'язана з устроєм держави та її політикою. І цей фактор є детермінантом політики у сфері національних питань будь-якої держави.

Одним з головних чинників динамічного розвитку глобалізаційних процесів є виникнення Інтернету. Цей засіб масової комунікації проникнув у всі сфери діяльності та існування людини, що спричинило трансформацію соціального середовища людства, зокрема культури, світогляду, мови. Це ми спостерігаємо і на рівні мовної системи — лексичному, граматичному, стилістичному тощо, а мовна норма дедалі частіше формується на прикладах публіцистичної, а не мовно-художньої практики.

Створення сучасних технологій та єдиного планетарного інформаційного простору спричинило високий рівень впливу на різні соціальні сфери життя людини, її існування в соціумі є невіддільним та залежним від використання засобів науково-технічного прогресу. Це викликало складне явище — етнічну мобілізацію. Протиріччя етнічної мобілізації зумовлені синхронним перебігом процесів, які мають протилежний характер: глобалізація (утвердження глобального менталітету шляхом поширення універсальних стандартів життя, цінностей, поведінки, мислення тощо) та індивідуалізація (соціум окреслює та втілює своє прагнення до утвердження власної ідентичності шляхом збереження самобутності). Єдиний і головний чинник, який дає змогу виокремити певний народ однієї держави серед зовнішнього світу, — це саме мова. Тому слова — це конкретні народні образи, а чужі слова вносять у культурний простір країни чужі образи і стандарти. Така експансія призводить до дисфункцій та появи видозміненого колективного несвідомого, що безперечно впливає на гальмування соціально-економічних реформ.

Вітчизняний вчений С.М. Попов підкреслює: «Глобальний перехід до інформаційної епохи, що змінює епоху індустріалізму, у своїх випадках не є однозначним, включає яскраво виражену

кризову компоненту і не завжди може розглядатися як перехід до більш сприятливого стану суспільства. Таким чином, суспільство в умовах прогресуючого розвитку найновіших інформаційних (біоінформаційних, соціоінформаційних) технологій опинилося перед вибором: зберегтися в статичному стані або ж розвиватися, не відстаючи від динамічного розвитку світової цивілізації».

Ми повинні зрозуміти, що посилення взаємозалежності в економічному та політичному житті, розвиток телекомунікацій (інформаційних потоків) актуалізує розробку геополітичних і гео-економічних пріоритетів, зокрема переосмислення інтересів сучасної держави. Україна повинна проводити таку стратегічну лінію, яка дозволила б їй увійти до кола розвинених держав світу, одночасно відповідала б соціальним запитам сьогодення, захисту демократичних цінностей та збереженню унікальних рис народу.

Серед пріоритетних завдань України доцільно виділити такі:

- підтримка і збереження територіальної цілісності країни (захист кордонів, державності, суверенітету);
- створення і забезпечення системи національної безпеки;
- інтеграція в систему регіональної та глобальної безпеки;
- інтеграція у світове економічне і політичне співтовариство, створення умов для залучення закордонних інвестицій;
- розвиток та підтримка процесів культурного і духовного відродження основ національної державності українського народу, його мовної і культурної самобутності.

Спираючись на аналіз глобалізаційних процесів та їх динаміку, можна передбачити, що вплив на мовну субстанцію з кожним новим днем буде посилюватися, а мова, яка перебуває поза межами інтернет-комунікації, зазнаватиме істотного впливу Всесвітньої інформаційної мережі. Таким чином, на сучасному етапі питання взаємодії держави і мови вимагають від держави впровадження нових механізмів мовної політики, які мають бути спрямовані на захист демократичних цінностей, розвиток державної мови як мови єднання та збереження унікальних рис народу.